

Archiv český

František Palacký (1798-1876)

Významný český historiograf, politik, ale i zakladatel množství pramenných edic. Jeho ediční práce vycházela zejména z jeho práce historické, zejména z *Geschichte von Böhmen* od roku 1848 vydávané i jako *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*. První díly *Archivu českého* vznikly ze studia pramenů dříve zmíněných děl. Na základě korespondence s moravským archivářem Bočkem víme, že Palacký usiloval o vznik českého diplomatáře a podnítil mimo jiné vznik *CDM* (Boček od 1836, *CDB* až 1904). Dále přispěl ke vzniku edice regest, která měla prozkoumat půdu pro diplomatář (*RBM* svěřil příteli K. J. Erbenovi a poté Josefu Emlerovi), a také je považován za iniciátora *FRB* nebo *Pozůstatků desk zemských království českého roku 1541 pohořelých* (Emler). Sám přispěl mimo jiné edicí *Staří letopisové čeští*.

Vznik Archivu českého

František Palacký během své historiografické práce prostudoval množství pramenů, které poté vydal v rámci Archivu českého. Původně se jednalo pouze o prameny v českém jazyce. Později přidával i relevantní prameny latinské. Důraz kladl na různorodost typů pramenů i jednotlivých období v rámci jednoho dílu a první části také sám vydal.

Další vývoj Archivu českého a jeho editoři

Archiv český původně vydával Palacký sám, po jeho smrti práce ustala. Až po osmi letech byla práce svěřena Královské české společnosti nauk, která pověřila zvláštní komisi v čele s **V. V. Tomkem** (1818-1905, na vydávání se dále podílel, věnoval se především dějinám Prahy). Hlavním editorem se stal **Josef Kalousek** (1838-1915, historik zabývající se především českým státním právem a dějinami selského stavu). Na vydávání pracoval kolektiv editorů, mezi něž mimo jiné patřili **František Dvorský** (editorem Sněmů českých), **Josef Emler** (viz první kapitola), **Vincenc Brandl** (právní historie, kritické edice), **Jaromír Čelakovský** (ústavní dějiny, dějiny Prahy), **František Tischer** (archiválie Černínského archivu), **Josef Teige** (historická topografie), **August Sedláček** (*Hrady, zámky a tvrze království českého*, heraldika, metrologie) a mnoho dalších.

Od 90. let 19. století jsou velkým pramenným sbírkám vyčleněny celé díly (odklon od Palackého přístupu), dochází také k většímu zpracování cizojazyčných pramenů. Od roku 1912 byl editorem **Gustav Friedrich** (také editorem *CDB*), roku 1952 edice zaniká a práce na ní jsou obnoveny Historickým ústavem AV ČR v roce 1989. První díl obnovené edice vyšel roku 2000.

Přehled dílů Archivu českého

Díl I. (František Palacký)

- Psaní česká císaře Sigmunda od roku 1414 do 1437,
- Král Václav a jednota panská od roku 1394 do 1404,
- Psaní pana Viléma z Pernšteina od roku 1520,
- Zápisy knížat Minsterberských v Olešnici od roku 1454 do 1489,
- Výpisy ze starých desk dvorských království českého od roku 1384 do 1456,
- Nálezy královského soudu dvorského od roku 1454 do 1465,
- Králové Jiří a Matiš v Moravě roku 1470,
- Registra zápisův královských i obecných roku 1453 a 1454 sepsaná,

...

Díl II. (František Palacký)

- Řád práva zemského v latině i česky,
- Výpisy ze starých desk zemských od roku 1391 do 1456,
- Registra zápisův královských i obecných roku 1454,
- Výpisky právní a soudní ze starých desk zemských království Českého (1287-1437),
- Pana Ondřeje z Dubé připsal králi Václavu IV. a výklad na právo zemské české,

...

Díl III. (František Palacký)

- Majestas Carolina v latině a česky,
- Akta veřejná i sněmovní v Čechách i v Moravě od roku 1414 do 1428,
- Výpisky právní a soudní ze starých desk zemských království českého (1321-1456),
- Akta veřejná i sněmovní v království českém od roku 1432 do 1439,

...

Díl IV. (František Palacký)

- Dopisy rodu Hradeckého od roku 1441 do 1451,
- Některé zápisy kláštera Chotěšovského od roku 1471 do 1597,
- Akta mezi králem Jiřím a jednotou panskou v Čechách od roku 1436 do 1468,
- Příklady listův holdovních z XV. Století,
- Nálezy soudu komorního v království Českém od roku 1471 do 1479,
- Zápisy Pražské obecní od roku 1401 do 1430,
- Akta veřejná i sněmovní v království českém od roku 1453 do 1490,
- Výpisky právní a soudní ze starých desek zemských království českého (1389 – 1456),

...

Díl V. (František Palacký)

- Zřízení zemské království českého za krále Vladislava roku 1500 vydané,
- Dopisy pana Jiřího z Poděbrad roku 1445 – 1457,
- Psaní Jiřího krále českého,
- Akta veřejná i sněmovní v království českém od roku 1466 do 1500,
- Výpisy ze starých desek zemských od roku 1471 do 1500,

...

Díl VI. (František Palacký)

- Paběrky písemností rozličných z roku 1401 do 1420,
- Psaní uherského krále Matiaše Korvína v létech 1469 do 1487 do Čech českým jazykem vydaná,
- Psaní Vladislava II. krále českého (1471 – 1483),
- Psaní Hilaria Litoměřického, co administratora pražského arcibiskupství, z roku 1457 ku katolíkům českým, aby krále Jiřího nebyli poslušni,
- Akta veřejná i sněmovní v Čechách od roku 1500 do 1509,
- Diplomatař pana Viléma z Pernšteina (1304-1519),
- Výpisy z českých register královských roku 1498 do 1502,

...

Díl VII.

- Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z let 1508-1520, (**František Dvorský**)
- Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od roku 1450 do 1470, (**Antonín Rezek**)
- Dopisy úřadu podkomořského Budějovským z let 1412-1526, (**Karel Köpl**)
- Denník českého poselstva ku králi francouzskému roku 1464, (**Josef Kalousek**)
- Registra soudu komorního (1472-1482), (**Jaromír Čelakovský**)
- Zlomek register zápisů markrabství moravského z roku 1459, (**Josef Emler**)
- Výpisy z českých původních listin c. k. veřejné knihovny pražské (1391-1477). (**Josef Emler**)

Díl VIII.

- Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od roku 1470 do 1475, (**Antonín Rezek**)
- Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z let 1520-1526, (**František Dvorský**)
- Poselství krále Jiřího do Říma k papeži roku 1462, (**Adolf Patera**)
- Výpisy z register kanceláře hrabat Kladských od roku 1472-1491, (**Jaromír Čelakovský**)
- Registra soudu komorního (1482-1487), (**Jaromír Čelakovský**)
- Výpisy z českých původních listin c. k. veřejné knihovny pražské (1477 – 1526). (**Josef Emler**)

Díl IX.

- Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z roku 1526, (**František Dvorský**)
- Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od roku 1475 do 1478, (**Antonín Rezek**)
- Listiny Jindřicho-Hradecké z let 1388-1484, (**František Tischer**)
- Dodatky k výpisům z register kanceláře hrabat Kladských od roku 1493-1497, (**Jaromír Čelakovský**)
- Listiny kláštera Žďárského z let 1409-1529, (**Vincenc Brandl**)
- Registra soudu komorního (1487-1491). (**Jaromír Čelakovský**)

- Díl X.**
- Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od roku 1478-1506, **(Antonín Rezek)**
 - Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z let 1526 – 1528, **(František Dvorský)**
 - Jednání sněmovní a veřejná v markrabství Moravském od počátku 15. století až do přijetí krále Ferdinanda I. za markrabí Moravského roku 1527 (1412-1514), **(František Kameníček)**
 - Listiny Jindřicho-Hradecké z let 1482-1508, **(František Tischer)**
 - Registra soudu komorního (1491-1500). **(Jaromír Čelakovský)**
- Díl XI.**
- Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z let 1530-1532, **(František Dvorský)**
 - Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od roku 1507-1519, **(Antonín Rezek)**
 - Listy paní Perchty Lichtenšteinské z Rožemberka, **(August Sedláček)**
 - Jednání sněmovní a veřejná v markrabství Moravském od počátku 15. století až do přijetí krále Ferdinanda I. za markrabí Moravského roku 1527 (1515-1527), **(František Kameníček)**
 - Listiny Jindřicho-Hradecké z let 1509-1529 a dodavky z let 1407-1506, **(František Tischer)**
 - Registra soudu komorního (1500-1501). **(Jaromír Čelakovský)**
- Díl XII.**
- Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od roku 1519 do 1526, **(Antonín Rezek)**
 - Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z let 1532-1535, **(František Dvorský)**
 - Dopisy nejvyšších hejtmánů krále a království českého z let 1529-1531, **(Antonín Rezek)**
 - Registra ortelů horního soudu v Hoře Kutné z let 1511-1514, **(Josef Braniš)**
 - Registra soudu komorního (1501-1503). **(Jaromír Čelakovský)**
- Díl XIII.**
- Registra soudu komorního (1503-1511). **(Jaromír Čelakovský)**
- Díl XIV.**
- Dodavek ke sbírce dopisův rodu Rosenberského do roku 1526, **(Josef Kalousek)**
 - Dopisy kněží Šimona z Habru a Jana faráře Německo-Brodského o rozdílech ve víře z let 1528-1529, **(František Dvorský)**
 - Popis odcizených statků duchovenstva postoupených komoře královské roku 1454, **(V. V. Tomek)**
 - Listiny klášterů Sedleckého a Skalického z let 1357-1541, **(Josef Kalousek)**
 - Artikule cechů Pražských z 15. století (1425-1493), **(V. V. Tomek)**
 - Listiny archivu někdy Olešnického, nyní ve státním archivu Vratislavském chované a Čech a Moravy se týkající (1348-1414). **(Josef Emler)**
- Díl XV.**
- Dopisy rodu Švamberského z let 1449-1526, **(Antonín Rezek, František Mareš, Josef Kalousek)**
 - Listiny archivu někdy Olešnického, nyní ve státním archivu Vratislavském chované a Čech a Moravy se týkající (1415-1525), **(Josef Emler)**
 - Listiny Zvíkovské a Orlické z let 1357-1549, **(Josef Kalousek)**
 - Trutnovské desky manské z let 1455-1539, **(V. J. Nováček)**
 - Výpisy z knih vinnických z let 1358-1461. **(V. J. Nováček)**
- Díl XVI. (František Dvorský)**
- Dopisy pana Viléma z Pernšteina z let 1480-1521,
 - Listinář pana Viléma z Pernšteina z let 1304-1501.
- Díl XVII. (František Dvorský)**
- Listinář Viléma z Pernštejna 1501–1521,
 - Urbář panství Hlubockého, zal. 1490,
 - Urbář panství Pardubského a Kunětickohorského, zal. 1494,
 - Registra rybníčná na panství Kuněticko-horském, Pardubickém a Novobydžovském 1494–1520,
 - Z register zápisův o prodeji statků na panství Kunětickém a Pardubském od r. 1508,
 - Dodavek k dopisům pana Viléma z Pernštejna 1496–1511 a k listinám pana Viléma z Pernštejna 1472–1518.
- Díl XVIII.**
- Registra Krále Vladislava II. z let 1498–1502, **(Josef Teige)**
 - Listiny kláštera starocelského o držebnostech jeho v Čechách z let 1272–1545, **(Theodor Antl)**
 - Listiny brozanské z let 1482–1515, **(Hynek Kollmann)**
 - Výpisy z knih vinnických z let 1358–1576, **(V. J. Nováček)**
 - Listy do Kouřimě zaslané z let 1422–1525. **(Václav Schulz)**
- Díl XIX. (Jaromír Čelakovský)**
- Registra soudu komorního,

- Knížky nálezů soudu zemského a komorního z první polovice XVI. Století.

Díl XX. (František Dvorský)

- Dopisy pánův Jana a Vojtěcha z Pernštejna z let 1509–1548,
- Listiny pánův Jana a Vojtěch z Pernštejna z let 1491–1548,
- Tři vášnivé projevy z války za krále Jiřího z let 1467, 1468 a 1469.

Díl XXI.

- Listy do Kouřimě zaslané z let 1422–1525, (**Václav Schulz**)
- Listy do Budějovic zaslané z let 1405–1526, (**Václav Schulz**)
- Druhý oddavek k dopisům rodu Rosenberského z let 1409–1528, (**Hynek Gross, Theodor Anti**)
- Rybníčná registra panství Krumlovského z let 1450–1464, 1518, 1524. (**Hynek Gross**)

Díl XXII. (Josef Kalousek)

- Řády selské a instrukce hospodářské 1350–1626.

Díl XXIII. (Josef Kalousek)

- Řády selské a instrukce hospodářské 1627–1698.

Díl XXIV. (Josef Kalousek)

- Řády selské a instrukce hospodářské 1698–1780.

Díl XXV. (Josef Kalousek)

- Řády selské a instrukce hospodářské 1781–1850.

Díl XXVI. (Josef Teige)

- Zprávy o statcích a přech venkovských z archivu města Prahy, A–K.

Díl XXVII. (František Dvorský)

- Dopisy Karla st. z Žerotína 1591–1610.

Díl XXVIII. (Josef Teige)

- Zprávy o statcích a přech venkovských z archivu města Prahy, L–Z .

Díl XXIX. (Josef Kalousek)

- Dodavek k řádům selským a instrukcím hospodářským 1388–1779.

Díl XXX. (Václav Schulz)

- Registra vejpovědní mezní úřadu nejvyššího purkrabství Pražského z let 1508–1577.

Díl XXXI. (Gustav Friedrich)

- První kniha provolací desk dvorských z let 1380–1394.

Díl XXXII. (Josef Čelakovský)

- Registra soudu komorního z let 1519–1524.

Díl XXXIII. (Josef Čelakovský)

- Registra soudu komorního z let 1524–1526.

Díl XXXIV.

- Nevydán.

Díl XXXV. (Gustav Friedrich)

- Druhá kniha provolací desk dvorských z let 1395–1410 (Liber proclamationun 1395 – 1410; Liber rationus devolutorium; Darovací list krále Václava IV. na odumřelé statky dané v letech 1398 – 1410; Listy od úřadu desk dvorských dané nejvyššímu purkrabí hradu pražského).

Díl XXXVI. (Gustav Friedrich)

- Druhá kniha provolací z let 1411–1448 (přídavek – Rejstřík manství vyšehradského),
- XXXVII/1.
 - o Čtvrtá kniha provolávací desk dvorských z let 1453–1480 (částka první, kraje A-E),
- XXXVII/2.
 - o Čtvrtá kniha provolávací desk dvorských z let 1453–1480 (částka druhá, kraje F–K),
- XXXVII/3.
 - o Čtvrtá kniha provolávací desk dvorských z let 1453–1480 (částka třetí, kraje L–N).

Přehled dílů obnovené řady

Obnovená řada vychází pod názvem „Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích“.

Díl XXXVIII. (František Hoffmann)

- Popravčí a psanecké zápisy jihlavské z let 1405–1457.

Díl XXXIX. (František Hoffmann)

- Rejstříky městské sbírky jihlavské z let 1425–1442.